Sisäministeriö Lausunto EU/1082/2022-SM-5

Jutta Gras 13.6.2024

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle luonnoksesta Euroopan unionin ja Nigerian liittotasavallan välisestä takaisinottosopimuksesta (Nigerian takaisinottosopimus), U 28/2024 vp

Sisäministeriö esittää yllä mainitussa asiassa lausuntonaan seuraavaa:

Euroopan unionin neuvosto valtuutti syyskuussa 2016 Euroopan komission aloittamaan neuvottelut Nigerian liittotasavallan kanssa takaisinottosopimuksesta. Asiasta on tiedotettu eduskuntaa E-kirjeellä (E 53/2016 vp). Sopimusneuvottelut ovat nyt komission mukaan loppusuoralla. Komissio tavoittelee neuvottelujen saattamista päätökseen pikimmiten.

Nigeriaa koskeva sopimusluonnos on pitkälti samankaltainen kuin vastaavat jo olemassa olevat Euroopan unionin kolmansien maiden kanssa tekemät takaisinottosopimukset. Takaisinottosopimusten tavoitteena on sopia selkeistä ja yksiselitteisistä sopimusvelvoitteista, joilla varmistetaan, että henkilöt, jotka eivät (enää) täytä maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia edellytyksiä, voidaan tunnistaa ja palauttaa nopeasti ja tehokkaasti. Euroopan unionin takaisinottosopimukset koskevat yleensä kyseisen sopimusvaltion kansalaisia sekä tietyin edellytyksin kansalaisuudettomia henkilöitä.

Nigerian kanssa tehtävä sopimus on paluita ja takaisinottoa koskeva sopimus, joka kattaa myös vapaaehtoisen paluun ensisijaisuuden, uudelleenkotoutumisen edistämisen sekä ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen torjunnan. Sopimus tehdään määräajaksi ja se on uusittavissa yhteisymmärryksessä. Matkustusasiakirjojen myöntämiselle ja voimassaololle on asetettu määräajat. Sopimusta on sovellettava takaisinotettaviin henkilöihin ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla ja ottaen huomioon soveltuvat muut kansainväliset velvoitteet. Unionin tasolla tehtävän sopimuksen ja jäsenmaiden kahdenvälisten sopimusten ja järjestelyjen suhde on vielä neuvotteluissa avoinna.

Suomella ei ole kahdenvälistä takaisinottosopimusta tai vastaavaa järjestelyä Nigerian kanssa. Poliisin tilastojen mukaan Suomesta palautettiin vuonna 2023 15 ja kuluvana vuonna (tammi-toukokuu) 9 Nigerian kansalaista. Vapaaehtoisen paluun tuella Suomesta palasi Nigeriaan vuonna 2023 kolme henkilöä ja kuluvan vuoden aikana palanneita on ollut neljä. Suomen poliisi on lähettänyt Nigeriaan eurooppalaisen palauttamisasioiden yhteyshenkilön (EURLO), jonka yhteistyö Nigerian viranomaisten kanssa helpottaa mm. tunnistustyötä.

Euroopan unionilla on perustamissopimuksensa nojalla mahdollisuus tehdä kolmansien maiden kanssa takaisinottosopimuksia laittomasti oleskelevien henkilöiden palauttamiseksi. Takaisinottosopimukset ovat keskeinen väline laittoman maahanmuuton ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Ne helpottavat käytännön yhteistyötä vastaanottavan valtion kanssa.

Takaisinottosopimus koskee vain teknistä menettelyä, jota noudattaen laittomasti oleskelevat henkilöt palautetaan. Sopimus ei koske perusteita, joiden nojalla henkilöt päätetään palauttaa. Päätös palauttamisesta tehdään kansallisen lainsäädännön pohjalta noudattaen valtiota sitovia kansainvälisiä velvoitteita, mukaan lukien palauttamiskiellon periaate (non-refoulement).

Euroopan unioni neuvotteluosapuolena tuottaa yksittäisten jäsenmaiden käymiin neuvotteluihin verrattuna huomattavia synergiaetuja sekä mahdollistaa kattavan ja samoihin sääntöihin perustuvan takaisinottojärjestelmän koko unionin alueella. Euroopan unioni on solminut 18 takaisinottosopimusta ja unionilla on lisäksi epävirallisempia palautusjärjestelyjä kuuden kolmannen maan kanssa.